

УДК 37.018.1

Радовенчик А. І.

викл. Ізмайльського державного гуманітарного університету

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПЕРШОКУРСНИКІВ ПІД ЧАС АДАПТАЦІЇ

Адаптація студентів до умов навчання у закладах вищої освіти розглядається як важливий аспект їхнього розвитку в межах психолого-педагогічної підтримки. Вона спрямована на формування навичок саморозвитку як у особистісному, так і професійному вимірах. Процес адаптації передбачає поступове включення особистості у соціальне та професійне середовище, яке стає простором реалізації її життєвих планів, потреб і прагнень. У цьому контексті індивід проявляє себе як особистість та індивідуальність.

Водночас пасивна адаптація, що базується на підтриманні внутрішньої рівноваги, забезпечує лише поверхневий комфорт і не сприяє повноцінному розвитку особистості. Тому важливо стимулювати активну адаптацію, яка передбачає розширення сфери діяльності та підвищення рівня усвідомленості, що є передумовою для реалізації внутрішнього потенціалу студентів.

Для глибшого аналізу питання підтримки студентів молодших курсів закладів вищої освіти під час їхньої адаптації важливо спочатку визначити специфіку всіх складових цього процесу.

Середовище підтримки студентів розглядається як освітня система закладу вищої освіти, яка включає як структурні, так і функціональні компоненти.

Особливу роль у цьому контексті відіграє підтримуваний елемент, яким може бути окремий студент, студентська група або мікрогрупа, не обов'язково об'єднана навчальними рамками.

Ситуація підтримки формується під впливом новизни, позитивного характеру та оптимальних умов діяльності, у яких вона здійснюється.

Потреба у підтримці може бути студентом як усвідомленою, так і прихованою. У разі її не усвідомлення студент, стикаючись із тим, що колишні підходи до навчання та поведінки більше не є ефективними, шукає підтримку спонтанно, методом спроб і помилок. Це призводить до повільного процесу адаптації, що супроводжується значними труднощами.

Задовольнити цю потребу можна на двох рівнях:

- на рівні закладу вищої освіти, де створюються сприятливі зовнішні умови для надання підтримки.

- на особистісному рівні, коли ця потреба стає мотивом для самовиховання та саморозвитку студента.

Метою підтримки є створення умов для особистісного розвитку студента як активного суб'єкта власного життя, здатного долати труднощі та самотійно вирішувати життєві завдання. З цієї точки зору підтримка розглядається як процес, що знаходить своє вираження у діях самовизначення, самоорганізації та саморозвитку особистості.

Основним завданням підтримки є допомога студенту у формуванні оптимальних взаємин із соціальним оточенням та самим собою.

У контексті психолого-педагогічної підтримки адаптація розглядається як процес взаємної зміни студента та адаптаційної ситуації, що відбувається через їх взаємодію у різних видах діяльності. Поступове накопичення таких змін сприяє досягненню гармонійного балансу між ними.

У контексті теоретичних досліджень механізмів психолого-педагогічної підтримки можна виокремити чотири основні складові: емоційна підтримка та психологічні механізми, такі як ідентифікація, інтерналізація та інтеріоризація.

Емоційна підтримка для індивіда проявляється як визнання його цінності та значущості як особистості, визнання його права на самотійність, індивідуальність і можливість відрізнятись від інших. Важливість емоційної підтримки полягає в тому, що вона створює атмосферу взаємної

зацікавленості, довіри та взаєморозуміння, що, в свою чергу, допомагає подолати захисні механізми, тривогу та страх.

Психологічні механізми відображають більш глибокий рівень змін у системі відносин особистості, сприяючи розвитку моральних і духовних цінностей. Вони є результатом взаємодії індивіда, в основі якої лежать етнічні аспекти спілкування.

Усе вищезазначене дозволяє спрямувати психолого-педагогічну підтримку на пошук шляхів створення системи допомоги студентам, яка повною мірою сприятиме розв'язанню завдань розвитку на юнацькому етапі.

Основними умовами ефективності організаційного аспекту психолого-педагогічної підтримки є її системність і цілеспрямованість, полісуб'єктність та орієнтованість на особистісний розвиток, а також надання підтримки, спрямованої на персоналізацію студентів і осіб, що здобувають освіту.

В цілому, особливість підтримки процесу адаптації, як ключового етапу в розвитку і формуванні особистості студента, має важливе значення. По-перше, оскільки під час адаптації необхідно правильно орієнтувати студента в системі поведінки, що має довгостроковий вплив на його "образ" та шлях розвитку. По-друге, тому що саме в цей період відбувається важливий процес: формування соціально-психологічної спільності в студентському колективі.

Оскільки основною умовою ефективної адаптації, як було зазначено раніше, є цілеспрямоване педагогічне управління цим процесом, воно також вимагає свідомого та послідовного забезпечення переходу від однієї стадії розвитку особистісних відносин і цінностей до наступної, більш досконалої. Тому педагогічно доцільно встановити критерії та показники, за допомогою яких можна оцінити ефективність процесу особистісної адаптації в рамках психолого-педагогічної підтримки студентів вищих навчальних закладів. Деякі автори виділяють три основні групи критеріїв адаптованості особистості: 1) що стосуються самого суб'єкта (самооцінка, задоволеність, орієнтація); 2) які належать до суб'єкта, але опосередковані діяльністю (продуктивність, працездатність, поведінка в колективі); 3) не належать безпосередньо суб'єкту, але опосередковано відображають результати (професійне зростання, зміна соціального статусу).

Йдеться про те, що ефективна та цілеспрямована організація психолого-педагогічної підтримки студентів у період їх адаптації повинна сприяти позитивним змінам у структурі їх особистості та моделях поведінки в новій ситуації, враховуючи тенденції модернізації освіти.

На першому курсі найбільш важливими якісними змінами студентів, які виникають в результаті систематичної психолого-педагогічної підтримки, є: набуття почуття ідентичності з іншими студентами цієї групи, університетом та спеціальністю; усвідомлення нової соціальної ролі; збереження почуття

власної гідності; прагнення закріпитися та розвиватися в новій соціальній ролі; досягнення перших успіхів, які підтверджують підвищення статусу; активність та старанність у навчанні та інших аспектах студентського життя; розвиток готовності до життєвого самовизначення, що передбачає високий рівень розвитку ціннісних уявлень, волі, самостійності та відповідальності; різноманіття навчальних та позанавчальних інтересів.

На старших курсах основними показниками ефективності підтримки є освоєння норм і функцій майбутньої професійної діяльності, а також прийняття студентом цілей, цінностей і моделей поведінки, що притаманні конкретній професійній групі.

Узагальнюючи, успішна адаптація студента проявляється в активному та творчому пристосуванні до умов вищої освіти, під час якого формуються навички та вміння в організації розумової діяльності, позитивне ставлення до обраної професії, раціональний режим роботи, відпочинку та побуту, а також розвиток системи самоосвіти та самовиховання професійно важливих якостей особистості.

Отже, процес створення оптимальної відповідності між особистістю студента і вимогами вищого навчального закладу в процесі навчання через підтримку дозволяє реалізувати важливі цілі та задовольнити потреби, забезпечуючи при цьому відповідність психічної діяльності вимогам освітнього процесу. Адаптація, в свою чергу, проявляється як процес зміни і ретельного переформування психіки індивіда під впливом специфічних умов середовища, що супроводжується руйнуванням старих і формуванням нових динамічних стереотипів — стійких нервових зв'язків. Ці зв'язки, в свою чергу, визначають інтенсивність і послідовність реакцій організму та психіки на зміни зовнішніх і внутрішніх факторів, здійснюючи їх як єдину діяльність великих півкуль головного мозку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Візавер В. А. Вплив адаптації та переживань на здоров'я студентів-першокурсників в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 3. 2023. С.190-195.
2. Ковальчук Н. В., Довгопол Е. П. Проблема формування здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб.наук. праць / за ред. О. В. Тимошенка. Київ : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 2 (96). С. 39–41.